

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за заемане на академичната длъжност доцент
в професионално направление 2.1. Филология
(славянски езици, съвременен руски език – морфология)
за нуждите на Катедрата по руски език
към Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“
съгласно обявата в ДВ бр. 64 от 16 август 2016 г.
с кандидат: Красимира Александрова Петрова,
доктор, главен асистент в Катедрата по руски език
към Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“

Рецензент: Валентин Миланов Гешев,
доктор, доцент в Катедрата по славянско езикознание
към Факултета по славянски филологии при
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

1. Гл. ас. д-р Красимира Александрова Петрова притежава образователната и научна степен „доктор“ от 1997 г., работи по специалността филология от 1990 г. – като учител по руски и английски език от 1990 г. до 1995 г. и като преподавател в Катедрата по руски език към Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“ (като асистент от 1995 г., като старши асистент от 2000 г. и като главен асистент от 2003 г. до днес).

2. Кандидатката има общо 151 научни публикации, сред които един монографичен хабилитационен труд, издаден на руски език от Международното дружество по социолингвистика – София, 137 статии и доклади от конференции, 13 рецензии, обзори и хроники. Статиите и докладите са на български, руски и английски език и са публикувани (и изнесени) в България, Русия, Сърбия, Португалия, САЩ, Словакия, Норвегия, Гърция, Франция, Германия, Румъния, Канада, Италия, Хърватия; 15 от публикациите са индексирани.

Д-р Кр. Петрова е сред съставителите на два асоциативни речника, издадени през 2003 и 2004 г.; съставител и научен редактор е и на седем други академични издания.

От общия брой 151 научни публикации 82 са представени от д-р Кр. Петрова за участие в настоящия конкурс, сред които 1 монография и 81 статии и доклади от конференции.

Кандидатката е участвала в над 100 научни конференции и конгреси – повечето от тях международни (в София, Пловдив, Белград, Нови Сад, Москва, Порто, Велико Търново, Шумен, Братислава, Трондхайм, Созопол, Констанца, Букурещ, Санкт-Петербург, Патрас, Варна, Отава, Кан, Благоевград, Казан, Ставропол, Ростов на Дон, Бари).

Научната, научно-приложната и педагогическата дейност на д-р Кр. Петрова е свързана с чуждоезиковото обучение, с когнитивните процеси при усвояването, използването и структурирането на езика, като се тръгне от асоциативните връзки и мотивации в лексиката, мине се през словообразуването и се стигне до мотивацията и междуезиковата асиметрия при словоизменителните

категории и синтактичната съчетаемост. Кандидатката се интересува от дискурсивните и прагматични функции на единици от различни езикови равнища, като проявява отвореност към различни частни съвременни теории в рамките на типологията, когнитивистиката, прихололингвистиката и социоллингвистиката. Траен интерес проявява към възможностите за използване на електронни ресурси, както и към използването на компютърна техника в описанието на езика и в чуждоезиковото обучение.

3. Д-р Кр. Петрова започва педагогическата си кариера като учителка по руски и английски език (1990 – 1995 г.). От 1995 г. до днес тя преподава в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, където води семинарни занятия по „Практически руски език за русисти“, „Руски език за нерусисти като втори чужд език“, „Руски език като втора специалност“ и лекционни курсове по „Съвременен руски език – словообразуване, морфология“, „Съпоставителна лингвистика – морфология“, „Руската морфология в теорията Смысл ↔ Текст“ и „Увод в когнитивната лингвистика“, „Приложна лингвистика“, „Езикова картина на света“. Занятията си д-р Кр. Петрова провежда със студенти от ФСФ, ФКНФ и ФНПП както в бакалавърската, така и в магистърската степен на обучение. Участва и в подготовката на учебните програми по „Лингвокултурология“ и „Съпоставителна лингвокултурология“.

Ръководител и научен консултант е на седем дипломанти.

В качеството си на преподавател по руски език, по морфология и по когнитивна лингвистика д-р Кр. Петрова посещава летни школи по когнитивни науки (многократно), лексикална семантика, генеративна лингвистика (в чужбина), участва многократно във форуми за обучението по руски език и култура (някои от които в чужбина), провежда психоллингвистични експерименти, изследващи езиковата многозначност и синтактичните структури, организатор е на международни форуми по когнитивно моделиране в лингвистиката, науката, културата и образованието (повечето от които се провеждат многократно и в чужбина). Като резултат кандидатката в настоящия конкурс осъществява ползотворно сътрудничество с колеги и школи у нас и в чужбина, създава и въвежда когнитивистки учебни дисциплини в университета, в който преподава.

4. Д-р Кр. Петрова участва в 21 научни проекта, някои от които съвместни с Руската академия на науките, Университета в Гьотеборг, Българската академия на науките, Института за обработка на речта и езика в Атина, Университета в Шефийлд, Румънската академия на науките, Университета в Букурещ, Градски университет на Ню Йорк.

5. Важна част от научното творчество на д-р Кр. Петрова са нейните статии и доклади от конференции, 81 от които са представени за участие в настоящия конкурс. Като цяло тематиката им може да се окачестви като разнообразна, но във всички тях присъства стремеж разглежданите явления да бъдат изследвани когнитивно – във връзка с механизмите на човешкото познание и асоциативно мислене. Показателна в това отношение е статията *Категоризация и активни модели в словообразуването* (№ 82 в *Списъка на публикациите за участие в конкурса*), в която са представени резултатите от психоллингвистичен експеримент, при който участниците трябва да назоват странни предмети, изобразени визуално. Спонтанните названия са класифицирани формално и семантично: те могат да се състоят от една или от повече думи, използвани са или думи, съществуващи в езика, или изковани за случая неологизми, разнообразен е и подборът на признаците, чрез които предметите са назовани.

Освен експерименти с назоваване на изображения д-р Кр. Петрова представя в своите статии и експерименти с производство на пиктограми за онагледяване на понятия (концепти) за щастие, време и др., изследва познавателните (когнитивните) механизми и механизмите на езикова игра при дефиниране на думите в кръстословиците, познавателни аспекти в обучението на студентите. Част от статиите ѝ са посветени на компютърната и корпусната лингвистика. Тук авторката понякога представя определения и инвентар на ресурси и програми без конкретен илюстративен материал – така е например в статията *Използване на съвременни компютърни програми и средства в обучението по морфология на български, руски и английски език във вуз* (№ 25), която съдържа полезни указания какви програми и ресурси можем да използваме, но не и конкретни примери за морфологични явления или морфологичен анализ. В други случаи обаче – например в обемната статия *Преводни съответствия на междуметия според руско-български паралелни корпуси* (№ 81) – електронните масиви са просто източник на данни, за да се направи подробен и добре онагледен функционален, контекстуален и ситуационен анализ на преводни съответствия.

Определено приноси са няколко статии на д-р Кр. Петрова, които разглеждат психолингвистичния аспект на избора на кореферент в синтактично двусмислени сложноподчинени изречения, например *Присъединяване на структурно многозначни подчинени изречения в българския език* (№ 46). В много от статиите на кандидатката лингвокултуроложкият и когнитивен анализ е едновременно и съпоставителен, което го прави още по-стойностен и убедителен. Така е например в *Асоциативно-вербални полета на концепта 'паметник' в руски и български език* (№ 72) или в *Когнитивни модели в названията за 'луд човек' в българския и руския език* (№ 49).

Многобройни са статиите на кандидатката, които разглеждат въпроси на морфологията – на словообразуването и словоизменението. В някои от тях словообразователната мотивираност се свързва с езиковата игра, например *Об одной словообразовательной модели в болгарском и русском языках (типа шушу-мушу, танцы-манцы)* (№ 17) или *Словообразовательные прикóлы в обучении русскому языку как иностранному* (№ 59). Словоизменението се представя в синтактичния си и лексикален контекст (т. е. във взаимодействието си с другите езикови равнища) и се анализира функционално, когнитивно и съпоставително. Така е в статии, разглеждащи средствата за изразяване на неопределено и приблизително количество в руски и български – например *Несколько... это сколько? (выражение приблизительного количества в русском и болгарском языках)* (№ 75).

В своя лексикален и синтактичен контекст и съпоставително се разглеждат и някои прояви на граматичните категории род и число в статии като *К характеристике морфологических категорий рода аббревиатур в русском и болгарском языках с точки зрения теории грамматических оппозиций* (№ 62) или *За някои морфосинтактични особености на категорията число в българския и руския език* (№ 44). В първата от тях се анализира особеното поведение на категорията род при буквените съкращения в двата съпоставяни славянски езика, а във втората – различният начин на съгласуване по число в изрази като *в българския и руския език и в руском и болгарском языках*. В тая група статии освен богат онагледяващ материал авторката представя и разнообразни теоретични подходи към въпросите, които поставя и които смята за недокрай решени. Към представената от нея теоретична база бихме могли да добавим

отдавна направеното (например от Джон Лайънс) наблюдение, че в различни езици има склонност съгласуването по род (клас) в предикативните изрази да бъде семантично, а в атрибутивните – формално, както и наблюдението, че формата на членната морфема в българския език се избира не само според граматичния род на съществителното, но и (на принципа на вокалната хармония) според гласната, на която то завършва, срв. *дядото* и *войводата*, които са от мъжки род, но се членуват съответно с *-то* и *-та*. Що се отнася до съгласуването по число в изрази като *българският и руският език*, моите лични наблюдения ме карат да мисля, че (поне в българския език) това е книжовно правило, което се усвоява (а по-често така и не се усвоява) в училище и особено в хода на професионалната дейност на хората, на които се налага да пораждат текстове – в такъв смисъл то е по скоро въпрос на личния вкус на някои от кодификаторите на езика в миналото и/или на външни влияния върху тях, отколкото на езикова картина на света, дистрибутивно значение, нулев подлог, параметри в морфосинтаксиса, пропускане на аргументи, комбинаторна логика или апликативна граматика и пр. възможни обяснения, които авторката изброява.

6. Няколко десетки от статиите и докладите на д-р Кр. Петрова са свързани тематично с нейния хабилитационен труд – твърде обемна монография със заглавие *Сопоставително изследование междуметий в руском и богарском языках*. Монографията е разделена на седем глави и многобройни подглави и е многостранен, интердисциплинарен и съпоставителен анализ на българските и руските междуметия, звукоподражанията и идиоматични изрази с междуметно значение и функции.

В монографията руските и българските междуметия и близките до тях звукоподражания и изрази с междуметна функция са представени като предмет на изследване от гледна точка на теорията за частите на речта и от гледна точка на теорията за функционално-семантичните полета, като средства за изразяване на субективна модалност и като дискурсивни и прагматични маркери. Разглежда се произходът на изследваните езикови единици, техните тематични групи, морфологични, словообразователни и семантични особености, употребата им като евфемизми, техните морфосинтактични транспозиции и конверсии, употребата им като експресивни предикати, тяхната семантична еквивалентност или многозначност. Особено внимание заслужават главите, посветени на словоизменителните и словообразователните особености на местоименията, на синтактичните им връзки в изречението и синтактичните им функции при транспозиция. Авторката е отделила място и на употребата на местоимения в речта на руско-български билингви, във вицовете, в езиковата игра, в рекламите, разглежда ги като източници за изучаване на езиковото съзнание на носителите на езика и като проблем в лексикографията и в изкуството на превода.

Като цяло хабилитационният труд на д-р Кр. Петрова убедително онагледява както широтата и интердисциплинарната същност на научните ѝ интереси и на аналитичния ѝ инструментариум, така и усета ѝ към динамичното взаимодействие на различните езикови равнища при функционирането на езика.

7. Научните публикации на д-р Кр. Петрова са цитирани 65 пъти в 23 издания у нас и 27 в чужбина (Русия, Италия, Румъния, Великобритания, САЩ, Германия, Бразилия, Сърбия). 95 заглавия на нейни работи са посочени в библиографски справочници. Нейни трудове се цитират в монографии и статии на тема езикова картина на света, семантични полета, лингвокултурология, социолингвистика, виртуално пространство, обработка на естествения език, двуезичие, межкултурно общуване, взаимодействие на реч, текст и речник,

биологични основи на езиковите структури, прозодия, граница на простото изречение, междуезикова асиметрия на категорията род, видове относителни местоимения и относителни изречения, универсалии, междуметия, лингвистиката в интернет, модели на опонявяване (концептуализация), междуезикова омонимия и полисемия, езиково образование, национална идентичност, литературно образование.

8. В шест от статиите, представени за конкурса, д-р Кр. Петрова е съавтор с проф. д-р Ирина Секерина, проф. д-р Ева Фернандес, доц. д-р Андреана Предоева и доц. д-р Красимир Стоянов, като във всяка от тях нейното участие е равно или почти равно с това на другите съавтори според представените разделителни протоколи. Същевременно то е значително и приносно.

9. Кандидатката в настоящия конкурс е член на Дружеството на русистите в България, Международната асоциация на преподавателите по руски език и литература, Българската национална мрежа на преподавателите по руски език и литература, Международната асоциация по приложна психолингвистика (ISAPL), Международно дружество по социолингвистика (INSOLISO). Член е на организационния комитет на периодичните международни конференции „Когнитивно моделиране в лингвистиката“, „Когнитивно моделиране в науката, културата и образованието“, „Когнитивните изследвания на съвременния етап“, организатор и сътрудник е на портала „Балканска русистика“ и член на Организационния комитет на XI конгрес на МАПРЯЛ.

Освен майчиния си български език д-р Кр. Петрова владее отлично и публикува на руски и на английски език.

10. Гл. ас. д-р Красимира Александрова Петрова – единствен кандидат в настоящия конкурс – успешно съчетава преподавателската с научната и научно-приложната дейност. Научното ѝ творчество е иновативно и приносно – в него тя осмисля разнообразни езикови явления от гледна точка както на езиковедската теория – когнитивистка, психолингвистична, структурно-функционална и прагматична – така и на особеностите и нуждите на чуждоезиковото обучение. Многогранната ѝ и успешна творческа, организационна и педагогическа дейност ѝ е спечелила положение на уважаван и цитиран от академичната колегия учен и преподавател. Отговаря също така на формалните изисквания към кандидатите за академичната длъжност „доцент“. Въз основа на всичко това предлагам почитаемото научно жури да ѝ присъди академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.1. Филология, (славянски езици, съвременен руски език – морфология) за нуждите на Катедрата по руски език към Факултета по славянски филологии при СУ „Св. Климент Охридски“, за което и убедено ще гласувам като член на същото жури.

20 декември 2016 г.

Рецензент: